

***Mogyoródi
népviselet***

„A népviselet nem uniformis, még kevésbé divatöltözet, hanem a szülőföldhöz és a néphez való ragaszkodás kifejezése. A legközvetlenebb, legfeltűnőbb jele, mintegy tükre valamely közösséghez való tartozásnak. Népünk ebből a szempontból is azt tartotta meg és azt fejlesztette tovább, ami lelkületének megfelelt.”

(Tafferner, 1941)

Előszó

Az elmúlt években egyre fontosabb szerepet kaptak településünk életében a hagyományaink és azok megőrzése, átöröklése az utókor számára. Vannak ugyan különféle hagyományőrző csoportjaink, arra azonban csak mostanában kezdtünk gondolni, hogy ezeket az értékeket, szokásokat dokumentálni is kellene.

Egészen addig könnyű helyzetben voltunk, amíg a számunkra hagyományt jelentő szokásokat életvitelszerűen megélők – nagyszüleink, dédszüleink – itt éltek közöttünk. Az elmúlt évtizedben azonban észre kellett vennünk, hogy duplájára nőtt a lakosságszám, hogy elvárosiasodik a falunk, hogy a természet már nem kincs, a föld nem érték, és hogy elfogynak a bőszoknyás nénik az utcákról és a templomból.

Egy olyan megismételhetetlen generáció távozik szép csendben közülünk, akiktől megtanulhattuk, hogyan kell élni.

Most pedig az utolsó pillanatban vagyunk, hogy ebből az ősi, jó értelemben vett paraszti világból még bármit is megörökítsünk. Ezért bír fontos jelentőséggel számunkra, hogy a Hungarikum pályázat keretében a Mogyoródi Települési Értéktár Bizottságnak lehetősége nyílt a mogyoródi népviseletet bemutató kiadvány elkészítésére.

A leírásokból megismerhetjük a generációs különbségekből adódó népviseleti eltéréseket, a színek váltakozását, a hajviseletét, a női és férfi ruházatot születéstől a halálig. Mogyoród egy igazi, még „élő népművészeti falu”, ahol a szokások a mindennapok részét képezik, és ma is több helyi asszony életvitelszerűen hordja Mogyoród eredeti népviseletét a település jeles ünnepein, valamint egyházi alkalmakkor.

A viseletek gazdag fotódokumentációjával betekintést nyerhetünk Mogyoród egykori ruházatainak sokszínűségébe.

Szokás és népviselet

Néprajzi bevezető a népviseletről

A 18. századi magyar falvak nem mutattak színes képet. Ekkor még a maguk termelte, házilag szőtt kendervászon és lenvászon volt a viseletek kizárólagos alapanyaga.

A nők ruházkodásához csak az otthon szőtt-font vásznat használták, de a férfiak inge és gatyája is ebből készült, a felsőruháik pedig gyapjúból és bőrből voltak.

A 19. századi fellendülés változást hozott a parasztság számára, aminek nyomán egy öntudatosabb, vállalkozóbb parasztság formálódott, akik tárgyi környezetükben, népművészetükben és viseletükben is mindezt hangsúlyozták. A „selyembe-bársonyba” öltözés a 19. század második feléig a polgári-nemesi réteg kiváltsága volt. Ezt követően a gyári anyagok elárasztották a falvakat, és kialakult az ünnepi és hétköznapi viselet kettőssége, ami a későbbiekben is jellemző maradt. A nők házi vászonból készült öltözkését fokozatosan kiegészítették a gyolcsok, kasmírok, selymek, posztók és kékfestők. Az ünneplő vállkendők, fejkendők, pruszlikok, szoknyák és kötények anyaga, formája a táj vagy a falu jellegének megfelelően formálódott, és egyre díszesebbé vált.

Mogyoródi népviseletről az 1920-as évektől kezdődően beszélhetünk. Innentől tartjuk számon azt a magyar férfi viseletet, amelyet mogyoródiaként ismerünk. A női viselet pedig az ide telepített és beköltöző sváb nemzetiség öltözködési szokásait örökölte át számunkra.

A mogyoródi népviselet kialakulása

A mogyoródi népviselet bemutatását történelmi visszatekintővel kell kezdenünk. A törökök kivonulása utáni időszakra tehető a település elnéptelenedése. A főúri-nemesi osztály Mária Terézia akaratával is megegyezően több hullámban engedélyezte a svábok betelepítését az akkori Magyarországra. Ennek köszönhető, hogy a Dunán érkezők a budai és pesti településeken megjelenhettek, és így kerülhettek Mogyoródra, valamint Grassalkovich Antal gróf birtokaira is.

A későbbi időszakban a tótok, valamint a magyarok-svábok leszármazottai teszik ki egyöntetűen a mogyoródi, azaz már magyarnak mondott lakosságot. Az összeolvadás házasságkötések révén indult meg az idegen ajkúak és az őslakosság között. Így történhetett, hogy az asszimiláció következményeként a nemzetiségi öltözetek és más egyéb szokások is összekeveredtek. Letisztulásuk kb. 1920-ra tehető, aminek legmaradandóbb bizonyítéka az öltözet, azaz a népviselet. Az egynyelvű, egységessé vált népesség tagjai kölcsönös hatással voltak egymásra, ennek folytán az a sajátos helyzet alakult ki, hogy a férfiak viselete magyaros jellegű maradt, a nőké viszont egységesen német ízléshatást mutatott.

*Férfiviselet:
egysoros és kétsoros
gombolású nagylajbi*

A népviseletre ható másik jelentős tényezőt a közeli gödöllői és pesti vásárokon, később a piacokon ismerhetjük fel, ahol gazdák és cselédek egyaránt megfordultak. Az itt jelentkező kínálat ruhafélékben eltérő választékot képviselt, ami lehetőséget adott az egyéni ízlés kielégítésére. Ezért alakulhatott ki az, hogy a faluban különféle ruhaanyagokkal, különböző formájú kalapokkal, sípkákkal találkozunk vagy pl. trincikével, ami nagyon is távol állt a népviselettől.

A „ruha teszi az embert” szólás még ma is ismert, de a korábbi századokban igen fontos jelentése volt. Szigorú szabályok határozták meg a különböző társadalmi rétegek számára nemcsak a ruha formáját, a használható alapanyagokat, a díszeket, az ékszereket, hanem még a színeket is. A viselet a társadalomban betöltött szerepre utalt, segített megkülönböztetni a társadalmi rétegeket egymástól. A népviseletek alapján meg lehetett mondani, ki melyik országból való, melyik tájegységhez tartozik. Ugyanazon viseletet hordó közösség tagjai az öltözeteken belüli apró eltérésekkel, finom jelzésekkel utaltak a nemre, életkorra, családi állapotra, rang szerinti különbségekre is. A viselet több volt, mint ruhadarab, utalt a viselője társadalmi, anyagi helyzetére, de árulkodhatott bánatáról és örömről is.

A szoknyák elkészítéséhez szükséges anyagokat Budapesten szerezték be. Voltak, akik egy újpesti zsidó üzletbe jártak, a „Siposékhoz”, ahol egy helyen mindent meg tudtak venni, vagy kérésre bármit beszereztek nekik. Mások a Garay téri piac – 1931-től vásárcsarnok – kínálatában találták meg a keresett ruhaanyagokat. Az épületet az 1970-es évek elején korszerűsítették, az 1990-es évek végén a nyitott piacteret is lefedték. További felújítások helyett 2003-ban bezárásra került, a létesítményt elbontották, és a helyére kerülő szolgáltató komplexummal a történelmi Garay téri piac megszűnt.

A Mogyoród női viseletéről szóló adatok és leíratok a jobbágykorra nyúlnak vissza. Cselédszerződésekből kiolvasható az alapigényeken felüli elvárás is az igényes öltözködést illetően, mint pl. pántlika, kacamajka, kendő vagy éppen csizma.

A 19. században funkcionális darabokat hordtak, amelyeket házilag készítettek. A női alapöltözék darabjai a vászoning, a pendely, a szoknya, a kötény, a kendő és a lábbeli voltak. A kezdeti időkben a szövőszék mérete adta a szőttes hosszát és szélességét. Takarékosan bántak az anyaggal, nem vágták le a felesleget, hanem visszavarrták. Így későbbiekben a ruha viselőjéhez is hozzá tudták igazítani. Természetes volt a viseletvarrás, a varmi tudás.

Voltak máshonnan betelepülők, akik egy ideig a magukkal hozott népviseletükben jártak, majd idővel átvették a mogyoródit, készítették saját viseletet. Volt, aki rögtön átöltözött mogyoródi népviseletbe, volt, aki kis idő elteltével, de volt, aki egyáltalán nem.

Elmondható, hogy az évtizedek alatt, az 1920-as évekre kialakult a mogyoródi női viselet. Ezt követően sokat nem változott, viszont a történelem nem hagyta, hogy mindez így maradjon mivel, az 1950-60-as évek már a kivetkőzésről mesélnek. Mára csak néhány asszonyt emlegethetünk név szerint, akik egész életükben hordták, viselték ezeket a ruhákat.

A kiadvány segítségével betekinethetünk a Mogyoródon élt elődeink mindennapi életét meghatározó öltözködési szokásaiba, valamint a régi és az új fotók segítségével megismerhetjük népviseletünket.

A mogyoródi népviselet egyedisége

A különféle anyagokból készült ruhák viselését elsősorban az alkalmak és a generációs különbségek határozták meg. Hétköznapiakon és évközi vasárnapokon mindenki olyan ruhát vett fel, amilyen volt neki.

A gyermekviselet

A gyermekeket két-három éves korukig nemtől függetlenül egyformán szoknyába öltöztették. Pelenkát csak a téli időszakban használtak.

A kislányok ruhadarabja volt a rékli, egy horgolt csipke ingruha, amely hátul szétnyitható volt, így könnyedén bele lehetett bújtatni a gyermek kezeit. Rögzítése a nyakrészen hátul történt, masnira lehetett kötni.

Ahogy a gyermekek iskolások lettek, attól kezdve a fiúk öltözete megegyezett a legény és felnőtt viselet darabjaival.

A női viselet

A lányoknak általában már férjhez menetelük előtt megvették egy egész életre a ruhát, és ezt követően az otthonról hozott ruháikból öltözködtek. A helyi fiatal női viselet legkülönlegesebb öltözéke a nagyünneplős, amelynek egyediségét a brokát selyem anyag, valamint a szín- és mintavilág adta. A szoknyák alapszíne és virágmintája sok változatra adott lehetőséget, amelyeket fontos felsorolni, hiszen a mai fotók alapján teljességgel bemutatni nem lehetséges.

- zöld alapon ezüst virágos
- ezüst alapon zöld virágos
- bordó alapon arany virágos
- arany alapon barna virágos
- lila alapon ezüst virágos
- zöld alapon arany virágos
- vajszín alapon kék virágos
- drapp alapon barna virágos
- barna alapon ezüst virágos
- kék alapon drapp virágos

Az 1930-as évekig a drapp-vajszín ruhák a menyasszonyok öltözékeként voltak jelen, ezt követően öltöztek tiszta fehérbe. A szoknyák hosszának rövidülése pedig a 20. század első évtizedeiben kezdődött.

A fiatal női öltözet az alábbi ruhadarabokból állt:

- szoknya és ráncoska ugyanabból az anyagból készítve,
- fehér hímzett vagy fekete, csipkés szélű liszter kötény, az 1930-as években szakácskötény is,
- hófehér sifon alsószoknyák, 5-6 darab, kikeményítve és ráncolva,
- a lányok egyfonatú hajviseletet hordtak, egy, a ruhához illő színű masnival. A fiatal menyecskék pedig selyemkontyot viseltek feketővel, amelyet kézzel horgolt csipke díszített.
- Fekete spanglis cipő és harisnya. A lányok fehér vagy világoskék harisnyát hordtak, de volt belőle rózsaszín is. Volt Mogyoródon egy néni az Újfaluban, aki varrta ezeket. Télen a vastag pamutból készültet hordták, hogy ne fázzanak. Mivel nem volt nadrág, a harisnya védte őket a hidegtől.
- Kiegészítője még a csipkés zsebkendő és a selyemrojtos nyakrakendő.

Átfedésekkel ugyan, de különbséget teszünk a fiatal női viselet és az asszonyviselet között, amelyek közé időbeli határvonalat a gyermek születése húzott.

Az asszonyöltözet az alábbi ruhadarabokból állt.

Az életkort, ünnepet, vagyonosságot tükröző ruhadarab volt a szoknya. Nyári időszakban hétköznapiakon kék, rózsaszín vagy narancssárga karton volt a viselet. Télen kockás barket- vagy flanel szoknyát hordtak, mindig szépen ráncolva. A hétköznapi ruházat flanelből készült inkább, de volt kékfestőből is. Színben és anyagban megegyező szoknya és hosszú ujjú, formára varrt ráncoska esetében beszélünk végigöltözetről. A kávébarnától a sötétzöldön át a sötétkékig több színnel is találkozhatunk, amelyeknek különlegessége a kétsoros selyemszalag díszítés a szoknya alján. A liszter anyag mellett készültek selyemből is ráncoskák, amelyek többféle lehetőséget biztosítottak az alkalomhoz illő legmegfelelőbb felöltözéshez. A ráncoskának két változatát ismerjük, a magas, zárt nyakút és a kihajtott gallérút, ezek lehettek rövid és hosszú ujjúak egyaránt.

*A kockás barketszoknyák
sokszínű világa.*

Slingelt ujjú féling.

Hímzett ujjú féling és pruszlik.

A női ingek fajtái voltak a **féling** és a **hosszúing**. A féling deréktól lefele 20 cm, a hosszúing pedig a félinghez képest +15-20 cm-rel hosszabb volt. A hosszabb változat hálóruhaként is szolgált. A félingnek két fajtája is volt: slingelt és hímzett. Az ingek anyaga kendervászon, lenvászon, később pedig sifon vagy gyolcs volt. Mogyoródon lentermesztést a Basa-berek részen, a Kerek-tó környékén folytattak. A szövésig rengeteg feladat volt vele. Az inget 3-4 napig hordták, ezt követően mosták ki. A színes ingek később jelentek meg, pl. rózsaszín színben. A félingre fehér, illetve később rózsaszín fűzőt vagy pertlit kötöttek. Ünnepi alkalmakon csipkével és szalaggal hordják a mai napig. A szalag színe, amellyel lekötik a felkaron, az ünnephez és az alkalomhoz igazodik.

Az ing fölé egy szűk szabású alsószoknya, a **pendely** került, amely eleinte kender, majd pamut jellegű anyagból készült. Napjainkban a viseletnek ez nem alapdarabja már, inkább a táncosoknál látható a használata.

Az ing és a pendely fölé derékba kötött, ráncolt, keményített **alsószoknya** került. Az alsószoknyáknak fontos szerepük volt, ezekből háromfélét is viseltek. A legelső elől sima, hátul hasadékos volt, ráncolatlan. Ezt az ünnepekre mindig felvették. Volt a fehér alsószoknya, amelyen általában vagy csipke volt, vagy slingelés, és voltak a színes alsószoknyák. A halvány rózsaszín, lila vagy halványkék alsószoknyák is népszerűek voltak. A barket alsószoknya lehetett vékony, pl. piros csíkos, amit alul hordtak. Volt, akin öt-hat, keményre vasalt alsószoknya is volt, főként ünnepen. Három alsószoknyával nem mentek templomba, hétköznapi viszont lehetett felvenni kevesebbet is.

A **kötény** gépi készítésű, fehér vagy fekete hímzett volt, liszter anyagból, ráncolt kivitelben. A szakácskötény hímzett kötény volt, a nők általában maguknak varrták. Akinek sok pénze volt, az elvitte varrónőhöz, vagy családon belül megvarrták azok, akiknek volt varrógépe. Fehér alapon színessel vagy fehérrel hímezték, slingelték. Volt, aki tett rá mintát, pl. koszorúmintát, vagy a sarkába került valamilyen minta, monogram, hasonlóan, mint a zsebkendőkön. Emellett népszerűek voltak a kékfestő és a fehér színű madeirakötények is.

A női **lábbeliviseletet** elsősorban a csizma, később a magasszárú cipő jelentette. Otthon mamuszt, papucsot hordtak, az ünnepekre a spanglis cipő - félcipő - viselése volt jellemző, már akinek volt. Hosszú szárú cipőből volt fűzős, akasztós és bársony világoskék nefelejcsdíszítéssel, ezek az 1920 - 30-as években voltak divatban, később nem jellemzőek.

Télidőben a hideg ellen **kacamajkát** és kasmír vagy selyem **rojtos nyakrakendőt** vettek fel, az utóbbi az asszonyöltözet különlegessége volt. A kacamajka fekete posztó, klott, ebelasztin, selyem, szatén vagy bársony anyagból készült, gallértalan, rövid derekú, gyönggyel, selyemszalaggal és piros, kék, zöld varrott virágmintákkal díszített, bélelt női ujjas viselet. A kacamajka a legrégebbi felsőruhák egyike, amit ünnepeken viseltek. Az évszaknak megfelelő béléssel varrták, ez lehetett vattabélés vagy báránybélés is téli időszakban, viszont nyáron már vékonyabb, klott anyaggal bélelve hordták. Csak hosszú ujjú változata létezett, bársonyszalaggal díszített szél és mandzsetta a jellegzetessége. Elöl kapoccsal vagy gombolással látták el.

A későbbiekben a kötött fekete **berliner kendő** és a történelmileg is örök öltözeti darab, a **ködmön** is megjelent. Berliner kendője mindenkinek volt, sárga, fehér és világosbarna színű is volt belőle, de a legkedveltebb a fekete volt. Típusában lehetett rojtos vagy nudlis. Ködmönje annak volt, aki bárányt tartott, és bőrét a padláson meg tudta szárítani. A felső női ruhadarabok legkülönlegesebb és látványosabb darabjainak egyike a **jupli**. Jellemzője: hosszú ujj, szűk fazon, csipkedíszítés, anyaga karton, selyem vagy festő, télen barket és szövet, zárt nyakrész, elöl gombolás. Szoknya fölé, kötény alá kötötték hátul. Mintázata nyomott virágminta lehetett. A fiatalabbak világosabb színeket, míg az idősebbek sötétebb színeket hordtak.

Az asszonyok áll alatt megkötött **fejrekendő**t viseltek, piros, kék, kávébarna, lila színekben egyaránt, különféle virág- és geometriai mintákkal díszítve. A hétköznapiakon cérnakendő, míg ünnepi alkalmakkor liszter-, szövet-, posztó- vagy selymekendő volt a divat.

A férfiviselet

Korabeli fényképek alapján látható, hogy a férfiak öltözete stabil volt. A kivetkőzés őket nagyságrendileg az 1970-es évekre érte el, ami elsősorban a földműveléstől való elszakadás következménye volt, azonban szokásaikat, hagyományait továbbra is megtartották.

A férfiviselet ruhadarabjai az alábbiak voltak.

A pásztor- és a parasztember számára nélkülözhetetlen ruhadarab volt a **szűr**, valamint a köpönyegszerű téli ruha, a **guba**, amelyet a juh gyapjából egyetlen négyszögből három bevágással készítettek vagy vásárokon szereztek be. Lehetett rövid, göndör szőrű fekete, hosszú szőrű fehér vagy fekete, illetve ujjas és ujjatlan is. A guba az 1860-as évek környékén ment ki a divatból.

A legegyszerűbb bőrruhák közé tartozott a **hátúbőr**, amelyet a hátukra terítve nyakon és derékon kötöttek meg. Hasonló viselet volt a **mejjes**, amely elől-hátul védte viselőjét, oldalt gombbal vagy hátul megkötővel zárult.

A legjellegzetesebb és legrégebbinek mondható ruhadarab az ujj nélküli **suba**, nyakban összefogva, gomb, lánc vagy zsinór segítségével. Sokféle módon használták, pl. kifordítva takaróként, derékaljként, leterítve asztalként vagy eső ellen.

A **nadrág** anyaga fekete vagy sötétkék posztó volt. A sötétkéket inkább a fiatalabbak viselték. A régi időkben ellenzős nadrágot hordtak, amelybe az inget bekötötték. A le-felhajtható ellenzőbe fűzték a nadrágszíjat, és gatyakorc felett összeszorítva zárták el a sliccet. A nadrág a lábszár formai vastagságát vette fel, így csőyszerű formája volt jellemző. A módosabbak zsinórozással díszítették, de Mogyoródon ez nem volt jellemző. A mogyoródi férfiak kétféle nadrágot hordtak. A **bricsesz csizmanadrágot**, amely az első világháborút követően jött divatba. Az 1990-es években még helyben is készítettek ilyet: Játékos bácsi a Templom utcában és Varga Laci bácsi az Újfaluban sok más ruhafélével együtt. Ezt követően jött divatba a másik nadrágtípus, a szandállal is hordható, pantallószabású munkásnadrág, a **ceig nadrág**. Olyan típusú nadrág volt, mint napjainkban a farmer, koptatás nélkül, vékonyabb anyagból. Minden falusinak volt ilyen öltözete, mert könnyű volt a mosása.

A **hosszú ujjú inget** régen lenvászonból, később gyolcs és perkál anyagokból készítették, egyszerű lehajtott gallérral és két fehér gombbal díszítették. A hosszú ujjú ing fehér volt, amit hétköznapi is viseltek. Volt olyan ing, amelyre elől nyílászáró pántot varrtak keresztbe, és a név kezdőbetűit slingelték, hímezték oda, mint a jegyignél is, a nevet vagy a monogramot kihímezték. Az inget a gatyakorcba húzva hordták, csak aratásnál, cséplésnél tették ki.

A **kislajbi** ujjatlan ruházat, kissé felhajtott nyakkal, kivarrt gombházzal, amit az ingre vettek fel. Lehetett halcsontos vagy gülügombos a gombolása. Színében fekete és kék volt. A **nagylajbi** zsinóros gombolású volt, keskeny, kihajtott gallérral, két oldalán egy-egy zsebbel, amit szivarzseb és belső zseb egészített ki. A zsinóros gombolás része volt a zsinóros gombházfül és a két típusú gomb, amely lehetett makk és gömbölyű forma is. A nagylajbit kislajbira vették fel, így hordtak teljes öltözetet. A kislajbi derékig ért, a nagylajbi derékon túl.

A lenvászon **gatyá** rendszeres nyári viselet volt, hétköznapiokon és vasárnap egyaránt. A Mogyoródon folytatott lentermesztés eredményeképpen nyaranta a házaknál egész nap szótték-fonták a rokkán a lenvászon anyagokat. Az eredetileg sárga színű anyagokat Fótra vitték el a grófnéhoz, ahol azt fehéríteni tudták. A 3-4 szeles – egy szél kb. 70 cm – nadrág kényelmes, nagyon bő, nyári viselet volt. Ha az időjárás szükségessé tette, kislajbival kiegészítve viselték.

Cipője keveseknek volt. Amikor azonban a parasztyerek cipőt húztak fel, megszólták őket, hogy „Nézd már, uradzik!” A **szandál** később, 1920 után jött divatba. A falunak két-három saját cipésze és csizmadiája is volt. Pl. a Horváth család, Kurfis Lajos bácsi, Kálóczy Józsi bácsi, valamint a falu utolsó cipészeként nyilvántartott Toma Albert. A **csizmákat** a vásárokon is megvették, de inkább kaptafára saját gyártás történt, ami által egyéni méretre készülhettek a lábbelik.

Téli időben a férfiöltözet tartozéka a báránybéléses **sipka** volt, amelyet hegyesen – mogyoródi szóval huhúkósan – vagy begyűrve hordtak. A másik férfiöltözeti kiegészítő a **kalap** volt, amit kétféleképpen viseltek: felhajtott karimával és féldomború felsőrésszel vagy pedig lehajtott kalapszéllal és begyűrt, bevágott tetővel. Kalapot nyáron viseltek, télen sípkát vagy **kucsmát** hordtak. A kalapokat díszítő szalagoknak, bokrétáknak, tollaknak különféle jelentésük volt.

Kiegészítőként említhetjük meg a selyem **nyakkendőt** – nyakravalót –, amely egy szélesebb selyemdarab volt, világos- és sötétszürke színben, az ingnyak elé kötötték, és rásimult a mellre a nagylajbi kivágása előtt.

A helyi boltosok, kocsmárosok és iparosok körében elterjedt volt a **félkötény** és **melleskötény** viselése. A legények divatosan úgy hordták, hogy bal oldali alsó csücskét jobb felől a köténymadzag alá gyűrték, ezzel háromszög mintát láttatott.

A **lábbelik** közül a legrégebbi a **bocskor**, amelyet egészen az 1940-es évekig viseltek. A ház körül **papucsot** is hordtak. A csizma a 18. században terjedt el. Előbb oldalt, majd később hátul varrott fekete csizmákat viseltek. Mogyoródon kétféle **csizmát** hordtak, a csizmaszárbán volt az eltérés. Az egyik típus esetében a csizma szárát felül simán körülvágták, és nem díszítették. Ezt a típusú csizmát nemcsak télen, hanem nyáron is hordták, ha nem volt nagy meleg, vagy felvették vasárnap is a templomba.

A másik típus szára felül huszárvágású volt, díszítése a zsinórozott szegéllyel és középen zsinörgommbal történt. Ez utóbbi Mogyoródon kevésbé volt jellemző. Belsejébe vászon- vagy rongydarabot használtak, amelyet a lábfejre tekertek. Az elhasználódott, elnyűtt csizmából papucsot készítettek, de csak akkor ha, az már két „fejelést” kibírt. Csizmalehúzó minden háznál volt, ha nem, akkor gyerekek segítették a csizmalevételt.

Alkalmak

Tavaszi - nyári ünnepkörök és jeles napok

A korabeli öltözködést elsősorban a katolikus vallási élethez kapcsolódó események határozták meg, és az egyházi ünnepeken fontos szerepet kaptak a ruhák színei. Arra vonatkozóan nem áll rendelkezésre információ, hogy a viseletek utaltak-e vallási, felekezeti hovatartozásra. A más vallású, nem katolikus nők kevesebben voltak a faluban, azonban nekik ugyanúgy megvoltak az ünnepi ruháik.

Nagyböjt, Nagyhét, Húsvét

Hamvazószerdán mindenki feketében volt a templomban. A nagyböjti vasárnapok öltözködése ünnepi volt, az első a feketevasárnap, amely régi elnevezésében is jelzi az öltözet színét. Majd egészen virágvasárnapig sötét színű ruhát vettek fel nemcsak a templomba, hanem otthonra is.

Világosat a böjti időszakban senki nem viselt. Az 1850-es évektől ismert volt a szokás, hogy a nagyhét egyik legfontosabb napján, nagycsütörtökön a temetőben a Kálvária körül virrasztottak az asszonyok, ez alkalomból fekete ruhát vettek magukra. A virrasztást hajnalban – mivel a harangok aznap elnémultak – kereplő hangja zárta le. Napjainkban a virrasztás a templomban zajlik. Nagyszombaton a kockás barket volt jellemző, amely nem a legünneplősebb ruha volt. Ezen a napon a templomi virrasztásban a Mária-tartó lányok, később a KALÁSZ lányok és a cserkészek egyaránt saját egyenruhájukban vettek részt. A húsvét, Krisztus feltámadásának ünnepe a kereszténység legnagyobb ünnepe. Ezt a napot előzi meg hét héttel farsang vasárnapja és követi ötven nap múlva a pünkösd.

Húsvétvasárnap a szentmisére, illetve istentiszteletre kortól függetlenül mindenki a legszebb és legünnepibb ruháját öltötte magára. Hagyományainkban sokféle népszokás kapcsolódik ehhez a naphoz: pl. a határjárás, Jézus-keresés, a dologtiltó nap megélése, amikor nem főztek, nem söpörtek, nem volt szabad varrni, viszont a böjti tilalom után ettől a naptól kezdve ismét lehetett táncolni, ezért locsolóbált szerveztek.

Húsvéthétfőn a misére vidám színű, világos ruhákat vettek fel, a locsolókat pedig félünneplős ruhában várták otthon. Selyem- és kasmír ruhát ez alkalommal semmiképp nem öltöttek magukra, hiszen a legények kútvízzel való locsolkodása során az tönkrement volna. A hagyomány szerint kedden a lányok jártak a legényeket locsolni, azonban mára ez a szokás feledésbe merült.

Pünkösöd

Bár pünkösödöt ünnepként csak a 2. században említik az ókori keresztény írók is, ünneplése azonban egyidős az egyházzal. A keresztény egyház pünkösöd ünnepét annak emlékére tartja, hogy tanítása szerint Jézus mennybemenetele után ötven nappal a Szentlélek leszállt az apostolokra. Pünkösöd ünnepe alkalmasnak bizonyult a tavaszi és nyári napforduló ős-európai szokásainak és hiedelmeinek a továbbélésére is. A magyar kultúrában is több szokás kötődik hozzá. A Szentlélek eljövételét illetően megünnepelni az öltözet színeiben a lángnyelveket szimbolizálva, így lett az ünnep jellemző színe a piros és a bordó, anyaga pedig a liszter és a selyem nagyünnepi viselet.

Az ünnephez szorosan kapcsolódik a bérálás szentségének kiszolgáltatása. A múlt század elején a bérálási lányviselet fehér volt, de a későbbiekben találkozhatunk krémszínű vagy barna öltözettel is. Ez alkalomból az elmaradhatatlan csipkés zsebkendő, imakönyv és rózsafüzér mind öltözéki kiegészítő. de lelki tartozék is egyben.

Az asszonyok és lányok öltözéke pünkösdi ünnepén az alábbi ruhadarabokból állt:

- spanglis cipő vagy félcipő
- fehér harisnya
- 4-5 db sifonszoknya keményítve és ráncolva
- nagy virágos brokát-, selyem- vagy liszter szoknya
- fekete liszterkötény ráncolással és csipkés széllel
- a szoknya anyagával és színével megegyező ráncoska (végigöltözet) gombolós vagy francia kapcsos változatban
- selyem fejkendő
- selyem rojtos nyakrakendő

Úrnapja

A pünkösdi kettős ünnepe utáni tizedik napra esik úrnapja. E napon az Oltáriszentséget ünnepli a katolikus egyház, amit az ünnep főeseményén, a körmeneten hordoznak körbe. Úrnapja nagyünnep, amelyen éppúgy nagyünnepelő ruhát – lisztert vagy selymet – viseltek, mint húsvét ünnepén.

*Őszi ünnepi női viselet:
liszterszoknya, puplinráncoska,
kikötött fejkendő*

Őszi ünnepkörök és jeles napok

Búcsú

Szent Mihály napjával kezdődött meg az ún. kisleányok ideje, a lakodalmak őszi időszaka, ami Katalin napjáig tartott. Szent Mihály napja a gazdasági év fordulója is. Ezután kezdték a kukoricát törni, a Szent György-napkor legelőre hajtott állatokat ilyenkor hajtották haza. Ez a nap a pásztorok elszámoltatásának időpontja is volt. Mogyoródon a Szent Mihály-napi templombúcsú a katolikus egyházközség kiemelkedő ünnepe, amit a naphoz legközelebb eső vasárnap tartanak ma is.

Búcsúkor a nők a legünnepélyesebb ruhát öltötték magukra. A mogyoródi lányok általában búcsúra kaptak új ruhát, vastagselyem ruhát. A szentmisék ünnepélyességét az oltár körül álló Mária-tartó lányok, a rendszerváltást követően pedig a KALÁSZ mozgalom asszonyai és a Kiskalász lányok emelték fehér máriás ruhákba öltözve. A padsorok vonalában népviseletbe öltözött lányok, asszonyok, főként a Jakab Mihály Népdalkör tagjai álltak. Ehhez az alkalomhoz napjainkig hozzátartozik a búcsúi kirakodóvásár, ahová az ünnepi ebédet követően sétálnak ki a fiatalok, a családok.

Szüret

A Szent Mihály napjától novemberig tartó időszak legfontosabb gazdasági és egyben társadalmi eseménye a szüret volt. A parasztgazdaságokban végzett más társadalmi munkákkal szemben ez társas cselekmény volt, ezért is kapcsolódott hozzá a nap végén ünneplés, táncos mulatság. A szüreti felvonulásokat a múlt századfordulón, akárcsak az aratásit, miniszteri rendelettel egységesítették és szabályozták, mintául véve a 18–19. századi uradalmi szőlőmunkások szokásait. Sok család letelepedése köthető és vezethető vissza idáig, hisz a szőlőművelő tudásukkal és a kétkézi szőlőkapálás munkálataival kerültek a Buda környéki és szigetmonostori településekről Mogyoródra.

A menet élén lovas legények haladtak, utánuk a bírópárok, a kisbíró dobbal, majd a szüretelő lányok és legények, őket követve a cigányzenészek. A magyaros ruhába öltözött lányok és legények eleinte ökrös szekereken vonultak végig a falun, később lovas kocsin. Az ide való felöltözés hasonlóságot mutat a farsangi táncmulatságokra való öltözködési szokásokkal mind a férfi-, mind a női öltözet tekintetében. Természetes volt a könnyedebb, de az időjárásnak megfelelő felöltözés, így időjárástól függően előkerültek a csizmák, a berliner kendők, valamint a férfiaknál a nagylajbi is.

A szüreti multság alkalmával a nők vékony szoknyát vettek fel, amely alatt három-négy sifon vagy karton alszoknya volt. A bírópárok elég ünneplős ruhát vettek fel, mert örültek kiemelt szerepüknek. A csikóslányok magyaros ruhát viseltek: fehér ruha, zöld pruszlík piros köténnyel vagy piros pruszlík zöld köténnyel, fejükön párta volt. Lábbeliként anyagi helyzetűtől függően fekete vagy piros csizmát húztak fel. A legényeknek nem volt divat a bő gatyá, pantallóban voltak inkább. Mellény, azzal színben egyező sötét nadrág, fehér ing és kalap jelentette ünnepi öltözködésüket.

A szüret még ma is olyan eseménynek számít, amelyen rokonok, barátok, családtagok összejönnek, és közösen tevékenykednek. A szüreti felvonulás és szüreti bál pedig napjainkban is hagyományörző jelentőséggel bír.

Lakodalmak

A nők ruhadarabjai történetileg életre szólóak voltak. A család évekig gyűjtötte őket, és hozományként adták a férjhez menő lánynak mint kelengyét, akinek a nászajándékba is kapott darabokkal egészült ki a ruhatára.

A régi menyasszonyi ruhák Mogyoródon drapp vagy világosbarna színű vastagselyemből készültek, megegyező színű ráncoskával. A keményre vasalt, ráncolt, csipkés aljú sifon alsószoknyából nyolcat is felvettek. A szoknya elé fehér grenadin anyagból készült, rakott, hímzett kötényt kötöttek. Az öltözet díszje volt a kék rózsás, hosszúrojtos selyem nyakrakendő, valamint a fejdíszként viselt kalászos, gyöngyös koszorú, amely a menyasszony egész arcát eltakarta. Az 1920-as évekig egy helybeli lakos, Tilinszky Mihály harangozó megrendelésre készítette ezeket a koszorúkat. Később jött divatba a menyasszonyok tiszta fehérbe való öltözése, ruhájuk megegyezett a Mária-tartó lányok öltözetével. Különbséget a fejdísz és az ünnepibb nyakrakendő jelentett. Az I. világháború után a kivetkőzés elindulásával párhuzamosan jelentek meg a fátyolos menyasszonyok, azonban a fátyolt mint fejdíszet a népviseletbe öltözött lányok is átvették.

A vőlegény viselete erre az alkalomra készült, és csupán a szalagos bokréta jelentett eltérést az ünneplős férfiviselethez képest, amit vagy a kalapon, vagy bal oldalon a nagylajbin viseltek. A csizmanadrág, a kislajbi és a nagylajbi ugyanazon anyagból készült.

A lakodalmi násznép ruházata mindenkor a színek és az anyagfajták széles tárházát sorakoztatta fel, bemutatva a módosságot és az egyéni ízlésvilágot.

Az új menyecske ruhájának esetében a színek kevésbé volt jelentősége, a hangsúlyt inkább arra fektették, hogy az elkészült ruha nagyon szép legyen. A leggyakoribb színek a bordó és a kék voltak, de a szürke selyem is nagy divat volt. A ruhadarabok a nagyünneplős viselet darabjaival megegyeztek: fekete spanglis cipő, fehér harisnya, öt-hat keményített, ráncolt, fehér alsószoknya, virágmintás selyem felsőszoknya, ezzel megegyező anyagú ráncoska, szakácskötény és selyemrojtos nyakrakendő. A menyecskekonty szintén selyemből készült a ruhával egyező színben, alatta pedig csipkés féketőt viseltek.

Mindenszentek, halottak napja, gyász

A fekete szín viseleti szokása tükröződik a böjti időben, de a gyász jeleként van jelen családban történő halálozás esetén is. Az özvegy állapot elsősorban a nőkre jellemzően a fekete színbe öltözést hozta magával egészen az újra férjhez menetelig vagy a gyászév leteltéig. Sokan megélték a gyermek, férj, apa, testvér, jegyes elvesztését a háborús időkben. Ők egész életükben gyászoltak, fekete ruhában jártak akár életük végéig.

A mennyasszonynál is jellemző volt a fekete öltözet, ha például árvaként mentek férjhez, amit a kötény és a koszorú fehér színe tett teljessé. A fekete szín az árvaságot, a fehér szín az erkölcsi tisztaságot jelképezte.

A fekete vagy sötét színek viselése az életkor változását, előrehaladtát is jelentette. Beszédes jelzések voltak ezek a külvilág felé. Más településeken, pl. Hévízgyörkön és környékén jellemző volt, hogy ha valaki elmúlt 40 éves, akkor onnantól kezdve fekete ruhát viselt. Mogyoródon alapvetően a gyász színe volt a fekete.

Téli ünnepkörök és jeles napok

Advent és karácsony

Az adventi időszakot a hajnali szentmisék határozták meg, emellett azonban számos jeles nap és hagyomány esik erre az időszakra: Szent Miklós ünnepe, Luca napjának hagyománya, a Szentsalád-járás, a bölcsőske és a betlehemezés hagyományai. Ezekre az alkalmakra olyan félünneplős ruhát vettek fel, mint pl. a barketszoknya.

Az adventi vasárnapokon **színes liszterszoknyákat** vettek fel a szentmisére. Az első vasárnapon mindig lila **szövet- vagy liszterszoknyában** mentek a templomba. Ezt követően sorban vették fel a különféle színeket, pl. zöldet, barnát, kinek milyen volt. A hideg ellen csizmát és berliner kendőt viseltek.

Farsang, táncmulatságok

A farsang két egyházi ünnep közé ékelődve, vízkereszt napjától egészen húshagyókeddig tartó időszak. Nincsenek egyházi vonatkozásai, sőt hosszú ideig tiltott és sokat bírált ünnepi időszak volt. A farsanghoz számtalan népi hagyomány kapcsolódik. Régebben a párvalasztás mellett a farsang lényege a szabályok felrúgása és kigúnyolása volt. Ekkor volt lehetőség az ismerkedésre, udvarlásra, szórakozásra, valamint az álarcok viselése is ide vezethető vissza.

Farsangkor háromnapos táncmulatságot rendeztek, amelynek leggyakrabban a kocsmá volt a színtere. A legények sorra járták a lányos házakat, mulatságba hívták a lányokat, a tánc költségre, a muzsikások megfizetésére pedig adományokat gyűjtöttek. Azonban nemcsak a legények és a lányok rendeztek táncmulatságokat, hanem a házasemberek, a különféle céhek, az ipartestületek, az asszonyok, sőt a gyerekek is.

Mogyoródon a három napig tartó farsangi mulatságok helyszínéül a felnőttek számára a Hrágyel kocsmá épülete szolgált. A fiatal lányok – ha még nem volt udvarlójuk – csak kísérettel mehettek a bálba. A talpalávalót a falu legjobb zenészei húzták.

A mulatságba való felöltözés jellemzője volt a praktikusság, a könnyedebb viselet, a könnyű kartonruhák felvétele, a kevesebb alsószoknya használata és a megjelenés miatt a végigöltözet előnyben részesítése. Színek és mintázatok sokfélesége jellemző a mulatságokba felvett ruhadarabokra.

A farsangi időszakra számos jeles nap esik, amelyek köré az évszázadok során legenda szövődött, és amelyeket a néphagyomány a mai napig őriz. Ilyenek Vince és Mátyás napja, valamint egyik legszebb vallásos ünnepünk, Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe, de a falu fogadalmi ünnepét, Fábían és Sebestyén napját sem hagyhatjuk ki. A mindennapok öltözetében a téli öltözködésnek megfelelő ruhadarabok viselése volt jellemző.

*A kékfestőnek különféle árnyalatait használták:
kékfestő, sötétkékfestő, feketefestő.*

A kékfestő

A kékfestés pamutszövet (karton) textílián alkalmazott színmintázási technológia. Nevét onnan kapta, hogy a minta eredeti formájában, jellegzetesen kék alapon fehér színben jelenik meg. A kékfestő kelme az elmúlt századokban jelentős szerepet játszott a magyar népviselet életében. Napjainkban mint népművészeti tevékenység továbbél, és néhány kézműves üzem ma is működik.

Mogyoródon a kékfestőt viselték hétköznapiokon, valamint ha jó idő volt, búzaszenteléskor és szüretkor is.

Mária-tartó lányok viselete

A Mária-tartó lányok a KALÁSZ (Katolikus Asszonyok és Lányok Szövetsége) égisze alatt működtek. A szervezet lelkes mogyoródi vezetője volt Mattyasovszki Ilona tanítónő, később pedig a Mária-tartó lányok csoportját Juhász Károlyné szervezte és koordinálta. A Mária-tartó lányok szerepe Mogyoród egyházi, azon belül is a katolikus egyházközség életében bírt fontos jelentőséggel.

Ők tartották a nagy ünnepeken, főként Mária-ünnepeken a Mária-szobrot közepén, az oltárral szemben. A körmenettel egybekötött szentmiséken a körmenetben is a Mária-tartó lányok vitték a Mária-szobrot. A településünkön fellelhető első fényképes emlék róluk az 1920-as évekből való. A Mária-tartó lányok csoportjába a „rendesebb” lányok kerülhettek be kiválasztás alapján 6-7 éves kortól kezdődően. Mária-ünnepek alkalmával bársonypárnán egy kislány vitte elől a koronát, két oldalán vázában liliomot vitt két másik, mellettük három nagyobb lány gyertyákat tartott.

Amikor innen kinőttek, akkor kaptak és tarthattak először zászlót, először a kis csipkés, horgolt fehér zászlókat. Ezt követően kerültek a Máriához, amelyet magasság szerint sorban, két oldalon hat lány tartott egyszerre. A nagyobb zászlókat is a máriás lányok vitték, egy zászlót akár többen is. A lányok feladatai közé tartozott húsvét előtt a szent sír elkészítése a templomban, ezt követően pedig órás váltásban az imádságot vezették és felügyelték.

A lányok öltözete a következő ruhadarabokból tevődött össze: fehér ráncoska vagy féling, fehér felsőszoknya legalább négy alsószoknyával, fehér ripszkötény és fehér sifonból, horgolt csipkeszegéllyel készült nyakrakendő. Ez utóbbit főként a nagy ünnepeken, búcsúkor, húsvétkor és karácsonykor öltötték magukra. Karácsonykor éjféli misére kasmírkendőt is vettek.

Lábbeliként az évtizedek során hosszú szárú cipőt, majd spanglis cipőt vagy félcipőt viseltek, valamint fehér cérnaharisnyát. Kiegészítőként fehér, hímzett, csipkés vagy cakkos szélű zsebkendőt használtak. A lányok hosszú haját négyszálas fonású nagy kontyba feltűzték, a fejükön fehér viaszkoszorút viseltek, amelyet két végén szalaggal kötöttek össze. A szalag színe ünnepenként változott: Mária-ünnepeken kék, Úrnapján és búcsúkor fehér szalagot kötöttek rá.

A máriás lányok a báli szezonban, farsangkor és advent előtt színes virágos kartonszoknyát hordtak, télen barketet kékfestő köténnyel. A színes ruhához fehér kötényt is kötöttek. A szüreti bálra szüreti koszorút készítettek, amelyre mindenféle finomság került (sós kifli, szőlő, sör), és ezt éjféltkor elárverezték: a fiú vette meg a választottjának. Mária-tartó lány egészen addig lehetett valaki, amíg férjhez nem ment.

Népviseleti ruhák tárolása

Az egyes ruhadarabokat nagy alaposággal és gondossággal elhelyezve sublótban, polcos és akasztós szekrényekben tárolták. A sublótban fektetve, összeráncolva tartották az alsószoknyákat és egymásra rakva az összehajtott ingeket. A polcos szekrényben a ráncoskák és a felső szoknyák kaptak helyet, az akasztós szekrénybe pedig a férfiak ruháit és női kardigánokat tették.

Az alsószoknyákat évente egy-két alkalommal mosták és keményítették. Mosáskor kétszer öblítették, harmadszor pedig a kékítő - keményítő - vízben öblítették ki. A keményítőt megfőzték. Volt, hogy a száraz alsószoknyát nyers keményítőbe tették, majd rögtön vasalták, amitől „zörgős” lett. Nyers keményítő kevés vízben oldva sokkal keményebb szoknyákat eredményezett. Két-három szoknya esetén mindet belemártották a keményítőbe, jól letakarták, hogy ne száradjon ki, és kezdték vasalni. A ráncolást el lehetett rontani, ha valakinek nem volt meg a kellő rutinja hozzá. Nagyon kellett vigyázni, hogy a folyamat során a szoknyák alja egyenes legyen.

A népviseleti ruhadarabok tárolásának módja napjainkban sem változott meg, és bár a sublót elnevezést felváltotta a komód fogalma, minden háztartás bútorai között megtalálhatók a fiókos, polcos és akasztós ruhásszekrények, amelyekben meg-megbújnak az ősainktól örökölt ruhadarabok.

Népviseleti ruhák kiegészítői

Hímzés- és motívumminták, üttető

A hímző munkákat téli napokon a lányok, asszonyok otthon vagy a varrni járás alkalmával végezték. A népviseleti ruhák hímzésének elkészítéséhez két technika létezett. Az egyik az üttető formával való elkészítés. Ez a forma fából készült, asztalosok készítették, vékony fémlemezket állítottak bele a fába, ez adta a mintákat.

Ezek különböző ruhákhoz valók voltak, pl. zsebkendő szélére, zsebkendő sarkába vagy szoknya aljára, kötényekre, ingujj szélére és koszorúba a cakkos szél után, mellények karöltőjére és nyakkivágására, de kamrák és ruhásszekrények polcainak szegélyét is díszítették vele. Az elkészítés során az üttetőformát tintapárnába nyomták, és ezután az anyagra ütötték a mintát a megtervezésnek megfelelően.

Ezt követően vékony cérnával fehérre, halványkékre vagy halvány rózsaszínre, ritkább esetben lilára hímezték. A fehér hímzéseket fejkendőn és nyakrakendőn használták.

A másik technika volt, amikor pauszpapírra vagy vékony selyempapírra előrajzolták a mintát, amit sűrűn, apró lyukakkal kiszúrtak. Ez a technika azért jó, mert például köténymintát hosszan elő lehet rajzolni. Speciális, petróleummal oldódó kék festék való hozzá, amely napjainkban is beszerezhető Budapesten.

Az elkészítés során az asztalra leterítünk egy puha anyagot, például egy régi terítőt több rétegbe hajtva. Ez azért fontos, mert a papírra a mintát kiszúrjuk tűvel, így a hátulja érdes lesz, és ha kemény felületen dolgozunk, ezek az érdes részek elhajlanak, és a tinta nem tud átfolyni. Erre az anyagra terítjük a festeni kívánt anyagot, erre tesszük a mintát, amit érdemes rögzíteni tűvel vagy súllyal. Fogunk egy darab anyagot, amit belemártunk a petróleummal leöntött festékbe, és a papírt óvatosan körkörösén elkezdjük dörzsölni addig, amíg a tinta át nem folyik a kicsi lyukakon, és így rajzolódik ki a kívánt minta. Száradás után lehet hímezni általában osztott cérnával. Ezt a kék festéket citromsavas vízzel lehet kimosni.

Napjainkban Hutter Mihályné őrzi még ennek a technikának titkait, fortélyait, és adja át a tudását az érdeklődő utókor számára.

Kendő- és köténykötés

A lányok leeresztve, egy copfba fonva, az asszonyok kontyba fogva hordták a hajukat, amelyre évszaktól függetlenül mindig kendőt kötöttek. Az ünnepi alkalmakkor a kikötött kendő viselete volt jellemző. Volt, aki lagzi után addig hordta a menyecskekontyot, amíg nem lett várandós. Sok fiatal asszonyról így lehetett megtudni az állapotát, hogy a kontyot már nem tette fel. A fiatal asszony és idősebb asszony közti korkülönbség a kendő viselésében is megmutatkozott. Az idősebb asszonyok sötét kendőt, a fiatalabbak világosabb, színesebb kendőt hordtak. A fiatalabbak csak akkor vettek fel sötét kendőt, amikor valaki meghalt.

Tekintse meg a videót a QR kód segítségével!

Kiegészítők: zsebkendő, rózsafüzér, imakönyv

A zsebkendőt a szoknya derekába tűzték vagy a kézben tartották, amikor mentek a templomba. Az anyaga fehér sifon volt, csipkével vagy slingeléssel díszítve.

A rózsafüzér és az imakönyv az egyházi szertartások kelléke, amit a szentmisékre, litániákra mindig magukkal vittek.

Mogyoródi népviselet napjainkban

A szigorúan néprajzi értelemben vett népviselet és annak életvitelszerű viselése a második világháborúval megszűnt. Egyes darabok feledésbe merültek, községünkben például azért, mert az orosz katonák a gyönyörű ruhák nagy részét elvitték. Ezek pótlása nem volt egyszerű feladat, hiszen a háború után semmit nem lehetett venni, az anyagok nehezen beszerezhetőek voltak, később pedig rossz minőségű anyagok jelentek meg a piacon, amelyek „még a molynak sem kellettek”. A háború után mind a nők, mind a férfiak elkezdtek a városokban, gyárakban dolgozni, ami az öltözködés változását is magával hozta. Elindult a „kivetkőzés” folyamata, így olyanoktól is lehetett ruhákat beszerezni, akik már nem hordták többé a népviseletet.

A fennmaradt ruhák esetenként kisebb-nagyobb átalakításon estek át, pl. 10 cm széles bársony szegéllyel toldották meg a szoknyát, hogy a magasabb lányoknak is megfelelő hosszúságú legyen, valamint ilyen átalakításból született a selyempruszlik, amikor is a fiatalkori ráncoska már nem volt megfelelő méretű idős korban, és más települések öltözetéből ötletet merítve mellénnyé alakították át. Ilyen „szerkesztett” viseletet hordanak napjainkban is a népdalkör tagjai a fellépéseiken. A fiatalok pedig a maguk méreteire alakították át nagymamáik öltözeit, amelyeket ünnepi alkalmakkor büszkén viselnek.

Ünnepi alkalmak, települési rendezvények

A népviseleti ruhák fennmaradásának lehetősége napjainkban a fiatalokban és a hagyománytisztelőkben él tovább. Nem vesznek el anyáink, nagyanyáink szoknyái, kendői, hisz ünnepekkor vagy újabban a népviselet napján tiszteletükre is magunkra öltjük azokat.

Mogyoródon elsősorban a nagyobb egyházi ünnepeken kerülnek elő a csodálatos népviseleti ruhadarabok. Húsvét, pünkösd, úrnapja, búcsú és karácsony ünnepe mind-mind arra késztet, hogy őseink szellemiségét és hagyományait kiemelten képviseljük abban a formában is, hogy felvesszük ruháikat és részt veszünk benne a szentmisén. A civil életben a Szent László-hét folklór napja és a szüreti felvonulás szerves része a viseletbe öltözés. Ezekre az alkalmakra kortól függetlenül lelkesen készül a község apraja-nagyja.

Csiszár Nóra és édesanyja az elsők között voltak, akik a mogyoródi viseletet az ünnepi alkalmakkor a templomba magukra öltötték, és teszik ezt ma is. „Gyerekkoromban minden vasárnap végignéztem nagyanyámat, ahogy felöltözik a nagymisére: ahogy egymás után magára veszi a szoknyákat, ahogy a kötényt megköti elől, majd egy mozdulattal hátra fordítja, a kendőjét pedig beigazítja az arcánál a tűkör előtt. Van már annak tíz éve, hogy édesanyámmal észrevettük, alig van már olyan asszony a faluban, aki felveszi a ruháját; a legtöbb már „kiöltöztek”. Ezért úgy döntöttünk, az egyik nagyobb ünnepen magunkra vesszük a viseletet és úgy megyünk le a nagymisére.

Volt sikerünk! Mogyoródinak lenni nemcsak annyit jelent, hogy itt lakom. Ez ennél sokkal több. Mogyoródiént örömteli kötelességemnek érzem a hagyományaink ápolását, terjesztését és megélését, ami többek között azt is jelenti, hogy felveszem a nagyanyámtól örökölt ruhákat. Szerencsére van bőven, így csak azt kell kitalálnom a sok szép szoknya közül, amit reggelente indulás előtt a legtöbb nőnek: mit vegyek ma fel?”

A Mogyoródi Asszonykórus 1981-ben alakult Kaposi László akkori művelődési ház vezető felkérésére. Első fellépésüket követően határozták el a mogyoródi ruhák összegyűjtését. A farsangi bálokon viselt vékony szoknyát slingelt alsószoknyával, slingelt inggel vagy ráncoskával és kék mángolt köténnyel nagylányosan, egyenes masnira kötve viselték. A kórustagokra az egész falu felfigyelt, és felajánlották nekik megmentett népviseleti ruhadarabjaikat. 1983-ban egy főtí fellépésen Jakab Mihály hallotta az asszonykórust énekelni, attól kezdve elvállalta a tanításukat, egészen 1992-ben bekövetkezett haláláig. 1986-tól férfiak is csatlakoztak a csoporthoz, így született meg a Mogyoródi Népdalkör, amely napjainkban is sikeresen működik.

Albert Lászlóné és Toma Jánosné segített a menyecskefejkötők kikötésében. Kamarás Gáborné a népdalok és a legszebb ruhák gyűjtésében volt kimagasló. Az összegyűjtött sokféle változathól alakították ki fellépőruháikat, a fellépés fontosságától függően kb. tízféle változatban. Az öltöztetésben sokat segített Sebestyén Istvánné, aki a fellépésekre is elkísérte a társulatot. Mindannyian gyűjtötték a régi viseleteket, Sohajda Lajosné pedig másolatokat készített a régi darabokról. A rekonstruálásban Gyulai Ferencné és Juhász Béláné sokat segített. A szoknyakeményítés mesterei Gyulai Ferencné és Kurfis Lászlóné voltak.

A mogyoródi szüreti felvonulásokra a népdalkörösök az egész falut népviseletbe öltöztették, később pedig a fiatalok csináltattak maguknak viseleti ruhákat, hogy legyen sajátjuk is.

Tekintse meg a videót
a QR kód segítségével!

Mogyoród elmúlt 25 évében folyamatos a néptáncgyűttesek jelenléte. Az iskolások körében a Kékpántlika Néptáncsoport, míg a felnőttek körében a Karikás Néptáncgyűttes jelenti a hagyományőrzés színterét. A táncrepertoárjaikban magyar és erdélyi táncok szerepelnek, amelyekhez a megfelelő tájegységek ruháit szerezték be, illetve készítették el.

Mogyoródi viselet tekintetében a gyerekeknek újonnan varratott ruháik vannak, míg a fiatal felnőttek csoportjának részben a nagymamáktól örökölt, részben újonnan varratott viseletek vannak a birtokukban, amelyeket elsősorban – mogyoródi tánc híján – nagy ünnepek alkalmával öltenek magukra a templomba.

Egy aktív mogyoródi varrónő és a népviselet találkozása

Sleiszné Játékos Gabriella a végzettségét tekintve angol-francia stílusú női ruhakészítő, tősgyökeres mogyoródi lakos. A népviselettel úgy találkozott, hogy be szeretett volna öltözni. Az édesanyja, amikor „kivetkőzött”, akkor a népviseleti ruhákat eladta, és neki már nem maradt. A kölcsönkapott ruhák viszont „szedett-vedett” állapotúak voltak, így az első beöltöztése nem tetszett neki, nem volt meg a harmónia a viselt ruhadarabok között. Ekkor határozta el, hogy saját ruhát szeretne, harmonikus, szép végigöltöztet. Gabriella 2007 óta foglalkozik népviselet-készítéssel.

A népviseleti ruhák kapcsán szakmai megbeszéléseket folytatott olyan mogyoródi nénikkel, akik még életvitelszerű viselői ezeknek a ruháknak. A ruhák elkészítésére két lehetőség merült fel. Az egyik az általa megvásárolt régi ruhák rendbetétele, átalakítása és saját magára szabása volt. Itt azonban kiderült, hogy az átalakításhoz egy garnitúra nem elegendő, mivel 80-100 évvel ezelőtt más volt az asszonyok alakja. Másik opció volt, hogy felkeresett olyan helyeket, pl. Rimócot, ahol igazi, régi autentikus anyagokat lehetett vásárolni. A vastagselyem ruhája például így készült.

Az évek során általa elkészített ruhák között említhetjük a következőket: kockás barketszoknya, ráncoska, slingelt ujjú ing, kékfestő és liszterkötény, selyem ruha, csipkés ujjú ing, selyem végigöltözet, alsószoknyák, kacamajka. Visszahozta a kacamajkát a köztudatba. A régi viseleti darabot örököltette tovább oly módon, hogy újra elkészítette. Az anyaga hímzett tükörbársony, amely kiszabott állapotában lett hímezve. A „új” kacamajka nőiesebb vonalú, és Mogyoródon egyre többen viselik ezt a mai napig.

„Ha nem viselted a népviseletet, akkor elkészíteni sem tudod” – árulta el Gabriella. A ruhákkal való ismerkedés elengedhetetlen ahhoz, hogy a produktum megfelelő legyen. Kell tapasztalat, hogy jól lehessen alkotni, maradandót készíteni. Sok mindenre magától jött rá, azáltal, hogy viselte/viseli a ruhákat. A mogyoródi katolikus templomban található Mogyoródi Madonna, a Békesség asszonya-szobor is a Gabriella által készített mogyoródi öltözetet viseli, ünnepkörönként más és más ruhában látható.

„A népviseleti ruhák viseléséhez kell egy bizonyos érettség. Csak úgy lehet őket viselni, hogy szeretjük, tiszteljük és vigyázunk rá.”

„Mit jelent nekem a népviselet?” Gondolatok a Karikás és a Kékpántlika Néptáncgyűttesek, valamint a Jakab Mihály Népdalkör tagjaitól.

Gódor Enéh

„Amikor felveszem a népviseletet, olyan, mintha visszamennék abba az időbe, amikor minden lány, nő szoknyát hordott. Legszívesebben le sem venném ezt a szép viseletet!”

Gritto Nóra

„Amikor felveszem ezt a ruhát, nagyon szépnek látom magamat benne, és érzem, hogy készen állok a fellépésre. Különösen jó érzés, amikor a színpadon táncolunk, csodálatos látni, érezni, ahogy a szoknyák forognak... Nagyon szeretem a néptáncot!”

Erben Réka

„A népviselet számomra örömet jelent, amikor felveszem, általában ünnep van, s ünnep lesz a lelkemben is.”

Szilvási Lili

„A népviselet számomra a kultúránk egy részét jelenti.”

Herbert Stefánia

„A népviselet számomra a néptáncot, Mogyoród néphagyományának fenntartását, fennmaradását, a tánc örömet jelenti.”

Szabó Tímea

„A népviseletről nekem ezek a szavak jutnak eszembe: varázslat, mese, játékoság, pajkosság, büszkeség, régmúlt idők.”

Simon Péter

„Számomra az, hogy a viseletemet felvehetem, egy ünnep. Az első alkalommal, amikor 14 évesen az iskolából elhozhattam egy viseletet, otthon legalább háromszor felvettem, és nézegettem magam. Egy teljesen más emberré formált. És ez az érzés azóta is tart! Egyet jelent a néptánc, a népzene és ezáltal lesz még kedvesebb számomra. Ahogy egy lányt nővé tesz, egy fiút férfivá. Én a legférfiasabbnak viseletben a színpadon tánc közben érzem magam. Akkor magam vagyok!”

Hrágyel Zsófia

„A népviselet iránti szeretetem onnan ered, hogy a nagymamám egyike volt azoknak asszonyoknak, akik életük végéig nagy gondossággal őrizték és viselték a népviseletet. Igaz, én csak ünnepnapokkor öltöm magamra a viseletet, számomra ez nemcsak egy hobbi, hanem egy olyan szeretet, tisztelet és szenvedély, amelyet nehéz szavakba önteni.”

Gurnyik Viktória

„Nekem a viselet maga a nőesség, a tartás, a tisztelet, a tisztaság, a rend a rendetlenségemben, öröm a szomorúságomban. Egyszerre leszek benne felnőtt, komoly nő és egy szertelen kislány, aki élvezi a pörgős szoknyát. Amikor felveszem, mindig előnt egyfajta mérhetetlen büszkeség, érzem, hogy most rendben vagyok.”

Varga Nóra Borbála

„Ha viselet van rajtam, úgy érzem, megérkeztem, a helyemen vagyok. Különös állapot ez, amelyben eltűnnek a térbeli, időbeli, sőt, generációk közötti határok is. Népviseletben igazán érzem, hogy itthon vagyok, rendben vagyok, nő vagyok, táncos vagyok... én vagyok.”

Tóth Tímea

„Számomra a népviselet a hagyományt, az önkifejezést jelenti. Amikor népviseletbe bújok, már magát az öltözködési folyamatot és az előtte való procedúrát is nagyon élvezem. Szeretek népviseletet viselni nagyobb ünnepeken, különböző eseményeken. Amikor viselem, nagyon magabiztos és boldog vagyok. Szeretem a ruhák színeit, anyagait, történeteit. Egy-egy népviseleti ruhadarab sokkal többet jelent nekem, mint egy-egy hétköznapi.”

Babicz Balázsné

„büszkeség - tartás - hagyomány - közösségi erő - példa - fegyelem - emlék - ősünk tisztelete - ünnep - hétköznapi - összefüggések - különlegesség - szépség - nagyszülők - kisgyermek - tánc - beszélgetés - ének - találkozások - generációk - összekötő kapocs - átöröklés...”

Pető Barnabás

„A hagyománnyal együtt kell élni, nem őrizni kell, mert nem rab. A hagyomány az én számomra szabadságot jelent, Magyarország népi kultúráját lehet megismerni vele.”

Tóth László

„Hazaszeretetet a népdallal együtt.”

Tóth Lászlóné

„Ha felveszem a mogoródi viseletet, minden baj elmúlik. Kihúdom magam, mert ebben a viseletben viselkedni is tudni kell, tiszteljük ősünk szép viseletét, és vigyázunk, hogy megmaradjon az utókornak.”

Bereczki Erzsébet

„A népviselet egy tartást, egyben összetartozást jelent. A népviseletben más ember leszek, nem jobb, nem rosszabb, de mégis...”

Gulyás Ferencné

„A népviselet tartást ad az embereknek. Összetartozást, szépséget, örökséget az ősinktől. Büszkén viselni és boldognak lenni benne.”

Jakab Mihály Népdalkör

„A viselet felvételekor mindenki átváltozik arra az időre, kihúzza magát, büszkén felemeli a fejét, és örömet érez, hogy részese lehet valaminek, ami a múltból maradt ránk, de ma is időszerű. Többen vannak, akik családtagjaiknak is varrattak ruhákat. Nagyon jó, hogy vannak programok, ahol megmutathatják magukat viseletükben. Reméljük, a fiataloknak is fontos ez az érzés. Jó, hogy készül kiadvány is a témában, nagy értéke lesz közösségünknek.”

Népviselési kisokos

berliner kendő: „beliner” kendő, meleg kendő

brokát selyem: vastag selyem, atlaszselyem, selyembrokát (anyagfajta)

ceig nadrág: pantalló szabású munkásnadrág

ebelasztin: cipők felsőrészeként használt erős gyapjú textília a két világháború között

fejelés: a csizma felső részének cseréje

fejrekendő: fejkendő

fékető: főkető

gatyakorc, ellenző: a gatyának levarrott felső szegélye, ebbe fűzték bele az övet, gatyamadzagot

grenadin anyag: nagyon vékony hernyóselyem anyag

kacamajka: kacabajka, tusli, kaca: téli kabátszerű női felsőruházat

kislajbi: mellényszerű ujjatlan ruházat

kivetkőzés: a népviselet életvitelszerű viselésének megszűnése

klottgatya: műselyemből vagy pamutszövetből készült férfi nadrág

ködmön: állatbőrből készült, ujjas, kabáthoz hasonló felsőruha

melles: „mejjes”: prémes juhbőrből készült férfimellény, amely elől egy darabban fedte a mellet, hátul keresztezett pántokkal kötötték fel vagy oldalt gombolták

nagylajbi: posztókabát

nyakrakendő: vállkendő

pertli: szalag

pruszlik: melegebb, kötött mellény

ripszkötény: ripsz technikával készített kötény. A ripszkötés kiválóan alkalmas színesen csíkozott szövetek készítésére.

sifon: pamutvászon anyag

slingelt: a szélén csipkésre kivágott vászonneműek (ing, pendely) díszes huroköltéses szegése

spanglis cipő: panglis cipő, pántos cipő

szakácskötény: mángolt kötény, kötényfajta

trincike: pulóver

végigöltözet: színben és anyagban megegyező szoknya és hosszú ujjú, formára varrt ráncoska

Forrásjegyzék

Magyar Néprajzi Lexikon, Ortutay Gyula (főszerk.),
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977.

Lapok Dunakeszi múltjából, Lenkei Valéria (szerk.),
Kölcsy Ferenc Városi Könyvtár, Dunakeszi, 2006.

Farkas György: ***Gidres-gödrös Mogyoród***,
Mogyoród Község Tanácsa, Mogyoród, 1988.

Dunakeszi története, A kezdetektől 1910-ig,
Kerekes Dóra (főszerk.), Dunakeszi Város Önkormányzata,
Dunakeszi, 2017.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/>

<https://www.neptanckellek.hu/>

Közreműködők

Trabalka Szilvia alpolgármester

Mogyoród Települési Értéktár Bizottság

- Kovács Istvánné
- Gyulai Ferencné
- Babicz Balázsné
- Bereczkiné Sleisz Rita
- Windhäger Károly
- Zachár Zsolt

Mohos Zsófia, Kertész Bálint, Kiss Bálint, Kőrösy Kata, Kamarás Tamás
Községünkért Mogyoródcért Alapítvány

Juhász Béláné, Papp Ágnes, Rácz-Antal Ildikó, Gurnyik Viktória
Juhászné Varga Bernadett, Kamarás Vazul, Papp Norbert
Babják Zsuzsanna, Hrágyel Zsófia, Hrágyel Dóra, Kurfis Renáta
Varga Nóra Borbála, Juhász Balázs, Tóth Tímea, Simon Péter
Bereczki Erzsébet, Juhász Károlyné, Gulyás Ferencné

Tölgyesiné Sohajda Jutka, Csiszár Nóra, Csiszár Győzőné
Kovács Enikő, Bogár Tímea, Zachárné Kertész Eszter
Kertész Lászlóné, Sleiszné Játékos Gabriella, Tóth Edit Natália

Interjút adták:

Juhász Lászlóné
Sohajda Józsefné Kralovits Irén
Széchényi Nándorné
Pásztor Ferencné
Toma Jánosné
Kertész Lajosné

Tartalomjegyzék

5. oldal **Előszó**

6. oldal **Szokás és népviselet**

1. Néprajzi bevezető a népviseletről
2. A mogyoródi népviselet kialakulása
3. A mogyoródi népviselet egyedisége
 - a. A gyermekviselet
 - b. A női viselet
 - c. A férfiviselet

39. oldal **Alkalmak**

1. Tavasz-nyári ünnepkörök és jeles napok
 - a. Nagyböjt, nagyhét, húsvét
 - b. Pünkösd
 - c. Úrnapja
2. Őszi ünnepkörök és jeles napok
 - a. Búcsú
 - b. Szüret
 - c. Lakodalmak
 - d. Mindenszentek, halottak napja, gyász
3. Téli ünnepkörök és jeles napok
 - a. Advent és karácsony
 - b. Farsang, táncmulatságok

69. oldal **A kékfestő**

70. oldal **Mária-tartó lányok viselete**

75. oldal **Népviseleti ruhák tárolása**

76. oldal **Népviseleti ruhák kiegészítői**

1. Hímzés- és motívumminták, üttetők
2. Kendő- és köténykötés
3. Kiegészítők: zsebkendő, rózsafüzér, imakönyv

83. oldal **Mogyoródi népviselet napjainkban**

1. Ünnepi alkalmak, települési rendezvények
2. Népdalkör
3. Táncsoportok
4. Egy aktív mogyoródi varrónő és a népviselet találkozása
5. „Mit jelent nekem a népviselet?” Gondolatok a Karikás és a Kékpántlika Néptáncgyűtesek, valamint a Jakab Mihály Népdalkör tagjaitól.

102. oldal **Népviseleti kisokos**

103. oldal **Forrásjegyzék**

104. oldal **Közreműködők**

105. oldal **Tartalomjegyzék**

Kiadvány címe: **Mogyoródi népviselet**
Kiadó: **Mogyoród Települési Értéktár Bizottság**
ISBN 978-615-01-0766-0

A kiadásért felelős: **Zachár Zsolt MTÉB-elnök**
A szöveget szerkesztette és lektorálta: **Trabalka Szilvia**
Korrektor: **Kuklai Katalin**

Fotókat készítette: **Kertész Bálint, Mohos Zsófia**
A régi fényképeket a Községünkért Mogyoródért Alapítvány saját archívumából biztosította.

A kiadványt szerkesztette és a borítót tervezte: **Kertész Bálint**

Nyomda: **Kamiker**
Megjelent: **2000 példányban**
Kiadás éve: **2021.**

A kiadvány az **Agrárminisztérium**
és a **Hungarikum Bizottság** támogatásával valósult meg.

Minden jog fenntartva!

Támogatók:
Agrárminisztérium
Hungarikum Bizottság

AGRÁRMINISZTERIUM

